

Vrije Universiteit.

Waar zelfs van Gereformeerde zijde ten onzent vaak zoo schamper en bitter op de Vrije Universiteit gesmaald wordt, zij het ons vergund, aan onze lezers een oordeel over die Universiteit uit den vreemde voor te leggen.

We lezen namelijk in de *Reform. Kirchenzeitung* van 24 November jl. dit:

»De Vrije Universiteit telt thans 14 Literatoren, 14 Juristen en 66 Theologen. Hoon en spot zijn van den aanbeginne rijkelijk over deze stichting uitgegooten, ernstige crisissen heeft ze zelfs onder de Professoren doorgemaakt, maar trots deze vijandschap en in weerwil van deze tegenspoeden, heeft de zaakkorrel, die voor nu 15 jaren aan de aarde werd tevertoetruwd, wortelvezelen uitgeschoten tot heil van Kerk en Staat in de Nederlanden. Te midden van de zelfs in Duitschland ongekende verwildering van de Staatskerk, die u twijfelen doet of ge in 't geheel nog wel van een Evangelische, laat staan van een Gereformeerde, Staatskerk in Holland spreken kunt, doet het weldadig aan, als men den blik slaan mag op deze uit den nood geboren hoogeschool. Bij ons in Duitschland moeten de theologen, helaas, hun zwaarden nog bij de Philistijnen laten scherpen, maar dit is voor onze broeders in Holland niet meer noodig. Zij bezitten te Amsterdam een werkplaats, waar voor Kerk, School en Staat mannen gevormd worden, die straks in staat zullen blijken, om het volk in zijn strijd tegen het Liberalisme tot leidlieden te dienen. Welke geest er de Hoogleraren bezielt, toont de redevoering, die de hoogleraar in de rechtsgeleerdheid, Mr. Fabius, dit jaar bij de overdracht van het rectoraat gehouden heeft. Zijn onderwerp was: *Zonde en Recht*. De redeenaar eindigde met deze woorden: »Eenmaal zal ook hieraan een einde komen. Als de grens der gemeene genade is bereikt. Dan zal ook de Overheid zelve wegvallen, en zal God alles in allen wezen. Geen Staatsvergoding dus. Ons oog is op nog heerlijker toestand gericht.

Dan houdt alles op wat met de zonde in verband staat. De behoefte aan eenige uitwendige wet zal dan niet meer bestaan. Dan zal geen menselijke vertolking van de ordeningen Gods meer noodig zijn. Met ongedekten aangezicht zal de heerlijkheid Gods worden aanschouwd. Dan zal het weder zijn, gelijk het eenmaal was, en Donoso Cortes aldus beschrijft: »Lorsqu'il sortit des mains de son Créateur, l'homme entendait le bien, et l'entendait il le voulait, et le voulait il le faisait, et faisant le bien qu'il voulait de sa volonté, qu'il entendait de son entendement, il était libre». Dan zal geen wolvenfloers meer het gezicht beperken; het verstand niet meer verdrukt worden; de wil niet meer gekweld worden. Dan zal geen onderdrukking meer wezen; geen vijandschap. Oordeel zal niet meer zijn: het rijk des vredes zal heerlijk bloeien. »splitting in states en talen zal ophouden. Lit alle natien en alle tongen zullen de verlossers met eenen mond aanheffen: het lied ter eere van het Lam. Dan zal alle onrecht voorbij, alle onrecht gewroken zijn; ook het onrecht, dat hier straffeloos bleef; ook het onrecht dergenen, die geroepen waren het recht te beschermen. Dan zal het voor aller oogen duidelijk worden, dat recht en dwang niet onafscheidbaar zijn. Het recht zal zonder dwang schitteren in den rijkelsten luister. Dan zal het zich openbaren, niet naar den gezonden toestand van het heden, maar het zal passen bij den staat der volmaakte rechtvaardigen. Het recht Gods zal dan wezen het voorwerp van liefde en lof. Het recht Gods, waarin plaats is voor de rechtvaardiging van zondaars, zonder dat aan Gods volstrekten eisch iets wordt afgedaan. Door dat mysterie, waarin de engelen begeerig waren in te zien, en het welk geopenbaard is in de volheid des tijds. Door het Lam, dat geslacht is; dat aan Gods recht voldoet; Wien toekomt eeuwige aanbidding en dankzegging; en aan wiens voeten alle kronen zullen worden neergeworpen.

In den beginne schiep God den hemel en de aarde. En God zag al wat Hij gemaakt had, en ziet, het was zeer goed. Maar de zonde sloop in, en het onrecht brak door. Toch hield Gods recht stand en bleef zijn wil alleen recht. »Uw wil geschiedt, gelijk in den hemel, alsoo ook op de aarde,» is de bede, door den Heiland zelf den zijnen in den mond gelegd. En zoo zal het ook eenmaal wezen. Het onrecht zal worden weggedaan; de hemelen, die nu zijn, en de aarde zijn door het Woord Gods als een schat weggelegd, en worden ten vure bewaard tegen den dag des oordeels en der verderving der goddelooze menschen» (3 Petr. 3: 7). »Maar wij verwachten, naar zijne belofte, nieuwe hemelen en eene nieuwe aarde, in dewelke gerechtigheid woont.»

»Dere bazuin geeft een helder geluid, bij het hooren waarvan in elk goed Calvinist het hart van vreugde opsprongt. Gelukkig het volk, dat zulke mannen aan zijn spitse mag zien treden.»

Het leestuk der Kerk in de Belijdenis.

Onzerzijds is steeds beweerd en wordt nog onverwakt staande gehouden, dat de belijdenis van den Christus, die nog steeds in de Hervormde Kerk huizen, te kort doen aan de vere van Christus' Koningschap.

Volgens de *Vaderlander* is het nu juist dit, waarom men ons met »persoonlijke bitterheid» achtervolgt.

Dit hadden we niet mogen zeggen, en een meer Christelijke gedraglijn te onzen opzichte kunnen de mannen van dat blad

niet volgen, tenzij dit eerst door ons herroepen wurde.

Dit nu verklaren we ons alleen daaruit, dat deze heeren »de Kerk» en »het Kerkelijke» als een puur uitwendige, menselijke zaak beschouwen, die met het geestelijke, met de eere van den Christus en dus ook met de kroon zijner heerlijkheid niets te maken heeft.

Immers ware dit zoo, dan liet het zich zeer goed denken, dat de vraag hoe het in onze Kerk toegaat, onze conscientie niet raakte, en op zichzelf niets met onzen eerbied en onze liefde voor Christus te maken had.

En als dan een ander, die de Kerk anders wilde inrichten dan ik zelf, mij deswege kwam aanklagen, dat ik in eerbied en liefde voor mijn Heiland te kort schoot, dan zou dat metterdaad ergerlijk zijn, en iets waartegen ik mij terecht zou verzetten.

De vraag ten principale komt dus hierop neer: Is het waar, is het juist gezien, dat de instelling en inrichting van de Kerk op aarde iets louter uitwendigs en menselijks is, en alzoo niets uitstaande heeft met de ordinantien of de eere van den Christus, of wilt ge met de kroon van den over ons gezalfden Koning.

En deze vraag nu willen we voor ditmaal alleen beantwoorden, met een verwijzing naar onze Formulieren van eenigheid.

In deze Belijdenis toch wordt in niet minder dan negen artikelen van de Kerk gehandeld.

In art. 27 van de Kerk in het gemeen.

In art. 28 van de verplichting waaronder de geloovigen staan, om zich bij de ware Kerk te voegen.

In art. 29 van het onderscheid tusschen de ware en de valsche Kerk.

In art. 30 van de regering der Kerk.

In art. 31 van de ambtsdragers der Kerk.

In art. 32 van de kerkelijke tucht.

In art. 33—35 van de Sacramentsbediening.

In art. 36 van de verplichting der Overheid ten opzichte der Kerk.

Van welke Kerk nu handelen deze artikelen?

Van de onzichtbare of van de zichtbare Kerk?

Hierop nu luidt het stellige antwoord: Van de zichtbare. Dit blijkt uit de regering der Kerk; uit de onderscheiding tusschen de ware en valsche Kerk, die bij de onzichtbare ondenkbaar is; uit de ambten; uit de tucht; en uit de Sacramentsbediening, die immers ategader op de zichtbare Kerk slaan.

Wordt nu dit alles in de Belijdenis ingevlochten, zoo blijkt hieruit, dat onze vaders den dit alles beschouwd hebben, als recht streeks met het geloof saamhangende, en met den Christus als Hoofd der Kerk in verband staande.

En nu kan de *Vaderlander* zeer zeker dit alles verwerpen, en zeggen: Onze vaders hebben zich in dit opzicht glad vergist. Maar wat ze niet zien, is het nu iemand, die aan deze Belijdenis vasthoudt, en wel denken, dat hij de inrichting der zichtbare Kerk beschouwt als iets, waarbij de eere en de kroon van Christus wel terdage in het spel is.

Tegenspraak?

Door den *Senaat der Vrije Universiteit* is, gelijk uit zijn *Publicatie* blijkt, uitgeproken, dat in Art. 2 der Statuten onder »Gereformeerde begijnselen» te verstaan zijn: de begijnselen van het Calvinisme.

Dit beaamt de geachte schrijver, die ons op tegenspraak met ons zelve waant betrapte te hebben, in het minst niet. Hiertegen komt hij in verzet. En om de rechtmatigheid van dit bewijs te sterken, beroept hij zich op wat in ons blad kort na de oprichting der Vrije Universiteit, en zelfs vóór die oprichting, geschreven werd.

Sterk is zulk een beroep op zich zelf zeker niet.

Vijftien jaren geleden, toen de actie in Gereformeerden zin pas begon, en wij allen saam nog aan het begin van den weg stonden, sprak het wel vanzelf, dat nog niemand die rijpheid van oordeel die helderheid van inzicht bezat, die eerst vrucht konden zijn van voortgezette onderzoek en dieper indringende studie.

Stel dus al, dat er nu vijftien jaren geleden, toen we pas in zee staken, eenige uitdrukking door ons gebezigd ware, die van achteren bleek niet scherp belijnd genoeg of min juist gekozen te zijn geweest, dan zou hier nog nimmer tegenspraak uit zijn af te leiden.

Ge zoudt dan met niets te doen hebben, dan met het zeer gewone verschijnsel, dat iemand, die niet stilstaat, maar doorwerkt, verder komt. En niet sterk, maar zwak zou ook de positie zijn van iemand, die u van achteren zeggen kwam: *Thans sta ik, waar gij stondt, toen ge pas begint.*

Toch is er in de zinsdenen, die tegen ons zijn uitgesproken, voor zoover we bij aandachtige lezing kunnen nagaan, geen enkele bevreemdende stelling, die we niet nu nog evenzoo staande houden.

We gaan verder. De geachte schrijver zou, naar het ons voorkomt, zijn beroep op onze woorden zelfs in de pen hebben gehouden, indien zijn oog niet op een enkele zinsnede ware gevallen, maar hij de drie artikelen, waarin die zinsneden voorkomen, in hun geheel had overgelezen.

Dan toch waarborgt ons de eisch der eerlijkheid, dat hij niet zou verzwegen hebben, wat hij nu niet aan zijn lezers mededeelde, en wat nochtans medegedeeld had moeten worden, zouden die lezers met kennis van zaken kunnen oordeelen.

Hun had drieerlei moeten medegedeeld worden.

Ten eerste dat de drie artikelen »Gereformeerde» die in de *Herant* van 13, 20 en

broodnoodig, dat ook de overige deelen van deze openbaring, die ons in Genesis werd geschonken, weer ingedacht worde. De geest moet er in leven, moet er in thuis zijn, moet er vast in staan. De wereld buiten Christus zoekt naar allerlei levensbeschouwing en wereldbeschouwing. Ze glijdt telkens uit, en hoopt telkens den voet weer vast te zetten, d. i. weer een standpunt te vinden, waarvan ze de dingen bezien kan. En die levens- en wereldbeschouwingen wisselen met den dag. Telkens vervangt weer de éene de andere. En radeloos weet men ten leste niet meer waaraan zich vast te houden, en eindigt dan vaak met den uitroep der moedelooheid, dat het ons, menschen, niet gegund is, zekerheid te bezitten, en dat we ons in onze onwetendheid hebben terug te trekken. Maar dit nu juist is het groote voorrecht van de gemeente van Christus, dat zij niet te zoeken en niet te vragen heeft, maar dat haar de dingen van Godswege zijn geopenbaard. Een goed onderleed Christen is steeds met zijn antwoord gereed. Hij twijfelt en hij aarzelt niet meer, maar rust in de hem geschonken openbaring. De wijsgeer zoekt naar een wijsbegeerte, maar een Christen, die Gods Woord kent, heeft zijn wijsbegeerte, heeft zijn filosofie, heeft zijn standpunt, en werpt van dat vaste standpunt op wat achter en om en voor hem ligt een vasten blik. Hier schuilt dan ook het mysterie, waarom eenvoudige Christenmenschen onder landbouwers en werklieden vaak zoo helder zien en zoo rijk ontwikkeld zijn. Zelfs door tegenstanders is vaak de opmerking gemaakt, dat geen boek onzen Bijbel evenaart in geschiedheid om de menschen veelzijdig te ontwikkelen. Wie bij de Schrift is opgevoed heeft zijn wijsbegeerte, kent de wereldhistorie, en heeft op de groote wereldgebeurtenissen een vasten en juiste blik. Er ligt voor hem perspectief in de dingen. Christus en zijn kruis vormen het middenpunt, en alles wat daar achter ligt, loopt op dat middenpunt uit, en alles wat geschiedt wordt door dat kruis verklaard, en al wat hierna te komen staat ligt in dat kruis geprofeeteerd. Maar juist daarom is het dan ook zoo hoognoodig dat de Christenen vaststaan in het uitgangspunt der Schrift, en herokkent het aan de gemeente Gods zoo onberekenbare schade, indien men de verhalen van Gen. 1—5 voor niet authentiek verklaart.

Zelfs is ook hiernede nog niet genoeg gezegd. Dat toch de Christenen zoo ver in de belijdenis der waarheid uiteenloopen, en met zoo afwijkende voorstellingen tegenover elkander staan, is voor een niet gering deel daaraan toe te schrijven, dat ze deze gewichtige hoofdstukken niet allen op dezelfde wijze verstaan. Ook voor de verschillen die de Christenen verdeeld houden, liggen de gebreken, de oorsprongen in deze eerste hoofdstukken van Genesis. Met name de tegenstelling die tusschen de Roomsche kerk en de Protestantische kerken opkwam, vindt haar oorsprong in de verschillende wijze, waarop men belijdenis der schepping van den aart naar Gods beeld, de verlossing door de zonde in den mensch, en de verhouding tusschen de natuur en de genade opvat.

En als straks een nieuwe tegenstelling tusschen het Doopersche en het Calvinistische streven opkomt, ligt nogmaals ook voor die tegenstelling de oorsprong in de verschillende wijze, waarop het verhaal van het Paradijs en den val en de wederoprichting van den zondar verstaan wordt. Ja, sterker nog, dat het Gereformeerde leven in de dagen onder vaders zoo veelzijdig bleef, en na 1650 zoo droevig verliep, tot ten leste de stroom geheel verzandde, is voor geen gering deel daaraan te verklaren, dat onze vaders in de eerste hoofdstukken vaststonden, en ze helder lazen, en er den inhoud en de betekenis van doorzagen, en dat men daarentegen later de rijke betekenis van deze hoofdstukken uit het oog verloor, er niet op lette, en er niet mee rekende.

Dit laatste nu geldt met name van de »gemeene genade», die onze vaders gevonden, geleerd en beleiden hebben, en die de latere Gereformeerden geheel veronachtzaamden en verwaarloosden. Zelfs gaan men niet te ver, door te beweren, dat aan de vraag, of dit leestuk van de »gemeene genade» weer met de oude kracht zal opleven de toekomst van de Gereformeerde kerken, en de weeropbloeiing van het Calvinisme hangt. Bijzond. dit leestuk gelijk dusver verwaarloosd, dan zijn de Gereformeerde kerken gedoomd, om zich op te sluiten in een heilsprediking zonder achtergrond en zonder ondergrond, en kunnen ze den weg niet vinden, om weer te midden van den strijd der geesten en van de woelingen der wereld tot een vast uitgangspunt en vast standpunt te geraken. Ze dobberen dan heen en weder, en missen vaste stuur. Mag het daarentegen gelukken, om dat rijke, schoone leestuk weer ingang te doen vinden, en het weer de plaats, die het toekomt, in de overtuiging te laten innemen, dan zal het besef weer algemeen worden, dat men niet waar men staat, en zal met vaste hand weer de verhouding kunnen bepaald worden, waarin men zich geplaatst vindt tegenover het leven der wereld. De twaalf geloofsartikelen handelen nu eenmaal niet alleen van den Verlosser en van den Heiligen Geest, maar beginnen met u te bepalen bij God den Vader, den Almachtige, Schepper der hemelen en der aarde, en wie belijdenis van Gods heilige Drieëldigheid niet zelf haar uitgangspunt, indien ge niet heel uw belijdenis van den Zoon en den Heiligen Geest in God den Vader terugleedt. Heel onze heilsprediking en de prediking der heiligmaking moet daarom in de kerk weer op de prediking van God den Vader, en daarmee op de schepping, en op de herschepping aller dingen teruggaan. Zoo eerst komt er eenheid in uw belijdenis, eenheid in uw standpunt, eenheid in uw overtuiging. En overmits nu de zonde hier breukte sloeg, en

er wederoprichting volgde, en de »gemeene genade» het leestuk is, dat u aanwijst welke toestand daartoe geboren is, kunt ge niet anders dan zwak en aarzelend staan, zoolang het leestuk van de »gemeene genade» niet weer tot helderheid voor u gebracht is. Hoe ge u toch in uw kerk opsluit, ge kunt daarom niet ontkomen aan de noodzakelijkheid, om ook in het midden der wereld te leven. En de verhouding tusschen die beiden, d. i. tusschen kerk en wereld, kunt ge niet helder inzien, zoolang ge in het stuk der »gemeene genade» niet gefundeerd zijt.

»Des berouwens moede.»

Gij hebt mij verlaten, spreekt de Heere, gij zijt achterwaarts gegaan; daarom zal ik mijne hand tegen u uitstrekken en u verderven; ik ben des berouwens moede geworden. Jeremia 13: 6.

In de handelingen van God met Israël houdt de Schrift u, als in een spiegel, de worsteling van »Heeren liefde met uw eigen hart voor oogen.

Ongetwijfeld ook de worsteling, die ook tusschen den Heere en zijn volk wordt uitgesproken. Maar laat derwaarts uw denken nu eens niet afdoelen. Trek uw gedachten eerder op dit éene punt saam: op de worsteling, die nu reeds zoo lange jaren aanhoudt tusschen de barmhertigheden des Heeren en uw eigen ziele. Die worstelingen zijn van Gods zijde reeds begonnen, toen ge als kind voor het eerst tegen beter weten in gezondigd hebt, en die worsteling is doorgeslagen al den dag die sinds de zonde zag op- en ondergaan, en ook als die zonde was ondergegaan, hield die worsteling van uw God aan.

Die worsteling was van Gods zijde rusteloos en onafgebroken een trekken, een lokken van Vaderlijke liefde en Goddelijk mededogen, u ter behoudenis; en van uw zijde nu eens een half meegaan, dan een half tegenstaan, straks onaanvaardelijkheid, en in de boose oogenblikken die achter u liggen, een roekeloos en vernietigend, tegen de ontfermingen zijner genade.

En juist zooals het hiernede bij u in het klein was, zoo was het bij Israël in het groot. Dezelfde teedere barmhertigheid en hetzelfde weerbarstige menschenhart.

Maar terwijl nu die worsteling tusschen God en uw hart in het verborgene plaats grijpt, wordt nauwelijks uw eigen halsgenooten er iets van merken, ja, dat ge het vaak zelf niet bespeurt, is dit bij Israël het verschil, dat de worsteling tusschen God en Israël voor aller oog is uitgesproken, dat de Heere door zijn profeten al de stadien en wendingen in die worsteling heeft doen bloot leggen, en dat het breed verhaal van die worstelingen, onder »Heeren bestial» voor zijn kerk is opgetekend, opdat tot aan het einde der eeuwen zijn volk er zich aan spiegelen zou.

Die mannenbroeders nu, die nog geestelijk sullen, en dies nog tot geen helder inzicht in die worsteling van God met de zijnen gekomen zijn, hebben dan geen oog voor. Maar wie persoonlijk van zulk worstelen tusschen God en zijn eigen ziele afziet, is er met geestelijke gracie op uit om die worstelingen te leren verstaan.

Want iets daaraan in onbegrijpelijkheid te laten, leeren uit wat men van dagen u van hun eigen zieleworstelingen weten te verstaan. Maar toch veel rijker is het onderwijs dat God zelf ons daaraan geeft in zijn Woord geset.

Immers in betogen deze broeder of gene zuster ons verhaalt, kan nog vergissing, misverstand, inbeelding en zelfbedrog insluipen. Dat geeft nooit vastheid. De spiegel daarentegen dien God zelf ons voorhoudt, vertoont ons zelf de worstelingen met zijn volk, gelijk Hij die door zijn profeten geopenbaard, en ontfelbaar door zijn eigen Woord verklaard heeft.

En deswege spreekt het ons zoo doordringend toe, als God van zijn Israël, en in Israël van de zijnen klaagt: »Ik ben des berouwens moede!»

Zulk een woord verstaat ge niet, zoolang ge wel leestellig over uw God kunt spreken, maar in het zielkundig spreken met uw God nog een vreemdeling zijt.

Leestellig, o, we weten het ook wel, dan is uw God onveranderlijk en is er bij Hem geen schaduw van omkeering, en naardien het alles naar zijn eeuwig besluit gaat, is de enkele gedachte dat iets uw God berouwen kan, ongerijmd.

Maar wie den verborgen omgang met zijn God kent, die spreekt zoo koud en onverschillig niet. Hoe zou hij het ook kunnen?

Of is dan het persoonlijke saamleven van zijn God met zijn ziel en van zijn ziel met zijn God ooit iets anders geweest, dan dat die hogste God in nederbuigende onferming zich tot hem, klein en nietig schepel afziet, zich schikte naar zijn geringheid, inging in zijn leven, meesprak in zijn taal, en met den golvend van zijn zieleleven de bewegingen zijner genade op en neder deed gaan?

Ook hij heeft de jaren wel gekend, dat hij nog niets bezat dan een God van verre, een God wiens majestueuse gestalte daar ginder verre op den rotsgrond van de kust der eeuwigheid schitterde, onderwijl zijn arme, zijn gelaagde ziel in het hulkje op de baren met de hooggaande golven omhoog ging, om zijlms met den gebroken golvend in de diepte weg te zinken.

Maar die dagen dat zijn God hem als een vreemdeling was, zijn voorbij. Die God, die hem eerst van verre stond, is van die kust der eeuwigheid, over de wiggelende baren tot hem gekomen, heeft zich in het scheepje zijner ziel bij hem gevoegd, en hoe hij nu ook gelingend wordt, nu klemt hij in die alingering zich aan den levenden God vast, want hoe wonderbaar het soms schijnt, die God in zijn lankmoedigheden maakt al de bange worstelingen zijner ziel met hem mede.

En neen, nu verandert daarom zijn God niet, want zijn genade blijft altoos dezelfde, en zijn goedertierenheid is tot in der eeuwigheid.

Niet God verandert, maar hij verandert, en dit is het veranderen Gods, dat zijn grondeloze barmhertigheden in al die wisselingen zijner eigen ziel mede op en neder gaan.

Des berouwens moede!

Dit wordt niet van u, maar van uw Vader in de hemelen gezegd.

Uw God berouwenis moede, juist omdat gij des berouwens niet moede wordt.

Een zeggen, dat op het eerste hooren vreemd klinkt, maar dat Gods kind daarom wel verstaat, zoodra hij den moed heeft zijn zondweg weg te overvallen, en op dien weg dat eindeloos vallen

en weer opstaan overziet, waar een stuk van zijn levenshistorie in opgaat.

Dit komt het duidelijkst uit, zoo ge uw aandacht voor een oogenblik op die éene, bapaalede samenreikt, die hij u altoos vlak voor de deur van uw hart ligt, en u daarom altoos het eerste verrast.

Dat is bij den één deze, bij den ander die zonde; maar een ieder kent die zijne wel. Jezus noemde die zonde: »een ziele», waarover wel lief heenkeken, om op des splinter in het oog van den broeder te tuken.

Welnu, over de zonde vooral worstelt ge nu reeds jaren lang met uw God. Al de bemoeiing van uw God is, om u van die zonde af te brengen, en toch kragt u niet er telkens weer heen. Gaat dit nu de zonde houdt, he te lang aan, dan voelt ge voor u leven wel, dat de genade u verlaat, dat uw gebied verhardend wordt, dat de goedertiedigheid weg is, en dat de Heilige Geest ophield u innerlijk te vertroosten.

Dan schrijft ge »arouw» komt over uw ziele, en gij keert weder. En omdat Hij dan berouw niet, berouw het uw God over het kwade dat Hij tegen u gedacht had. Een genade keert weder, en het liefkleven met uw God bloeit weer als vanouds.

Maar ga nu eens in uw verleden terug, en vraag u eens af, wat dat angstig reuk, ook al bepaald ge u tot die éene zonde, die Jezus »een ziele» noemde, datzelfde zielestakeel in u is afgespeeld.

Dat ge in vrede en liefde voor uw God stondt, maar dat gis nu de zonde weer begon te lokken u in woelen en te trekken, en dat uw God u alomtegenwoordig waarschuwde; maar dat gij, aarzeld, schuifvoetend, eerst niet wilkend en niet dierend, ten leste toch toegaf, en weer viel tot... het leven buiten genade u te bang werd, het terug terugkeerde, de tranen u weer in de oogen kwamen; en dat uw God in zijn ontferming u weer opving in zijn goepende armen, en het weer liefdegiening werd als voorheen.

En nu zegt u eigen beginnening u wel, dat het telkens zich herhalen van datzelfde zielestakeel, er allengs den glas aan ontroofde.

Eerst was de schrik overweldigend, de zielestakeel en het berouw verterde u, ge kroopt voor uw God op de knieën, om toch weer in genade aangewonnen te worden, en de verrassing die genade deed u in heilige genieting juichen.

Maar gaandeweg nam dit af.

Niet nu zonde, maar wel nam af de ernst van het opschrikken uit uw zonde, die diepte en de gevoeligheid van berouw, het gevoel van Gods terugkeerende liefde.

Ge werdt er zoo aan gewoon.

Ten leste ging het u zelf hinderen, dat het u niet sterker aangreep, en ge hebt de ure wel gekend, dat ge aarzeld, om weer op de knieën te vallen, omdat ge u zelve afvroeg, of zoo telkens zondigen en altoos weer berouw hebben, niet een geestelijk comeliespielen voor uw God werd!

Dan maande Satan u, om zelf des berouwens moede te worden, onderwijl de Heilige Geest u tot berouw bleef prikkelen.

Ja, ten leste konden er oogenblikken komen, dat ge, voor de zonde staande, die welbezien zoo erg niet meer vondt. Immers straks kon weer het berouw komen, om de schade die zonde weg te nemen.

Ons hart is zoo arglistig, meer dan eenig ding. Wie zou het kennen?

En in zulke oogenblikken nu, dan spreekt uw God in uw harte: »Ik ben des berouwens moede!»

Als het heilige spel zoo worden. Als ge, zoo gerust zijt, genade en het diepste medeliden, dat het zijn werking niet meer bij u doet. Als ge door zulk een zonde, door zulk een berouw en zulk een vergeving heen kunt gaan, om soms in diezelfde week nogmaals bij het station dierzelfde zonde uit te stappen.

Ja, dan trekt eindelijk die genade zich terug. Dan krekt God met u. Dan heet het: Bid niet meer; want al stond Mozes en Samuel voor u op, ik wil niet meer hooren.

Dan is uw God des berouwens moede geworden, en weendt Hij zijn kastijding niet meer af, maar laat u u spel met uw onwaarschijnlijk berouw spelen. Hij bluscht de lampe voor u uit en laat u aan uw eigen duisternis over.

Zoo kon, en zoo mocht het niet langer. Op zulk een wijze zou Goddelijk lankmoedigheid u een vrijbrief voor uw zonde worden, en het Goddelijk mededogen tot een dienen van de zonde worden misbruikt.

Vreemdelijke dagen doorleefde ge dan, en soms nog langer nachten. Sion van u weggegaan, en gij aan Babylons stroom heerziddend.

En toch, juist in die verlaten van uw God lag voor u de eenige weg tot uw behoudenis.

Was het zoo voortgegaan, het zout der genade zou zouteloos voor u geworden zijn. Het deed u geen nut meer. Door de zonde was uw ziel verveeld, en ge hadt geen gevoel voor het heilige meer.

Maar nu eindelijk ontwaakt ge. Nu komt de oude schrik voor u zonde terug. Door krooning komt ge tot ontroering. Ge denkt aan geen spelen met het berouw meer, maar voelt uw hart breken in uw boezem. En als het eindelijk weer écht berouw, weer droefheid, verkwijnende droefheid naar uw God mag worden, dan komt door de gebroken wolken weer een lichtstraal van de mar der hope fonkelen, en de liefde uw Gods keert tot u weer.

Tot ons leedwezen is gebleken, dat in de *Voto de zeven-en-dertigste Zondagsafdeeling* noch in het derde noch in het vierde deel genoemd wordt.

Deel III eindigt met Zondagsafdeeling 36, en Deel IV opent met de 38e Zondagsafdeeling.

Toch is er niets overgeslagen.

De zaak is namelijk deze, dat de 36e en 37e Zondagsafdeeling beide over het *Derde gebod* handelen, en dat in de *Voto* deswege de inhoud van beide onder éénzelfde hoofd is toegelicht.

De toelichting op de 37e Zondagsafdeeling staat dan ook feitelijk op blz. 609—630 van deel III.

De font bestaat alleen hierin, dat in Deel III op blz. 630 één bladzijde moest zijn ingevoegd geworden, om voor de 37e Zondagsafdeeling naar Deel III p. 609 v.v. te verwijzen.

Deze bladzijde zal worden bijgedrukt, en aan de intekenaren toegezonden, om als blz. 631, na blz. 630, te worden ingelascht.

27 Juni 1885

der doel we

Onze hoe

zich eens ze

Jezus was »

Over die

Dat had i

En om zij

dedigen, sch

hoofdstrekk

formeerd»

ling gezuive

De mede

van éene, ze

Heel het

hen, die on

in de 16de

of geantiken

Het twee

weten is, »

telijke wa

de belijden

woord komt

weken het